

*History of Philosophy
История на философията*

ОТВЪД ИДЕЯ И МАТЕРИЯ В НРАВСТВЕНАТА ФИЛОСОФИЯ НА ВЛАДИМИР СОЛОВЬОВ

Иво Минков

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. Изследването не представя цялостната философска система на Соловьов, а по-скоро посочва нейното зараждане, като резултат на противоборството между господстващите учения на идеализма и материализма. Вземайки за основа двете дисертации на руския философ, разработката има за цел да покаже възможностите и способностите на нравствената философия по пътя към възвишените идеали и единението на човечеството.

Keywords: Idealism, Materialism, morality, freedom, unity

1. Въведение

Спорът между спекулативното и емпиричното познание във философията и науката, на практика, е съществувал винаги, но все по-ярко изпъква след епохата на Средновековието. След краткия, но доста продуктивен Ренесанс Рене Декарт поставя началото на едно учение, което разделя духа и материята, едно учение, което изразява ясна увереност в надмощието на разума над външния предмет. От друга страна пък, разумът е трябвало дълго време да се бори с външния авторитет и ние виждаме зараждането на такава философия в Англия, която утвърждава пълното подчиняване на разумното познание на външния опит. И за да се зароди нещо мощно по своята същност и цел, за да се появи нов импулс, който да задвижи отново изморената и изнемошяла цивилизация, в края на XIX век между спекулативната и емпиричната философия се помества нравствената философия на Владимир Сергеевич Соловьов. В силно изразеното противостоене между материализма и идеализма всъщност се заражда цялото направление, наречено философия на живота, и ние ще се спрем на нравствената философия на Соловьов, като един висш израз и проява на това направление.

2. За необходимостта от една философия на живота

Силно изразената полярност между духа и материята всъщност предпоставя появата на новото разбиране, на новата философия, която е така вплетена в живота, сякаш е неговата душа. Търсенето на общото в противоположно-

стите дава възможност на големия руски философ да превъзмogne коренното заблуждение както на мъртвото вещество, така и на чистото мислене, и да ги „отвлече“ от нещо трето, „което не е нито бездушно вещество, нито безплътна идея“. Това е животът! Като отвлечености, духът и материята имат нужда от живот, от една обща проява. Соловьев достига по един брилянтен начин до необходимостта от дълбокото изучаване на живота, до нуждата от една философия на живота. След като са само отвлечености на ума, казва той, „...то необходимо е да признаем пълната реалност на онова, от което са отвлечени, т.е. необходимо е да признаем пълната реалност на живота и да не свеждаме нашето обяснение на живота до пълното му отричане“ (Соловьев, 2012: 50 – 51). А живеещото във всяко едно същество, във всеки един организъм е душата, чрез която ние разпознаваме живота. Така основният въпрос на всяка нравствена философия е въпросът за душата, и по-точно за познанието на човешката душа. Философията следва да изучава дълбините и тайните на човешката душа, защото естеството на човека се корени там. Тя придава абсолютна пълнота на човешкото същество, защото човек е нещо повече от своя ум, от своите чувства и от своите действия. Истинското понятие за душата е първостепенен въпрос и за нравствената философия на Соловьев. Душата във философията на руския мислител е нещо повече от резултат на физически и химически комбинации на материята, от една страна, и повече от всекидневното рефлектиращо съзнание, от друга. Първият удар, който нанася философът, е срещу биолозите и тяхната идея, че душата не съществува и не действа в органичната природа, и изказват позиция, че органическият живот се заражда и развива само по механически път. Познавайки се на индивидуализма на Хеленбах, Соловьев пише: „Първоначалната основа на всяко органическо битие, тъй наречената протоплазма, се състои главно, както показва химическият анализ, от такива вещества (протеинови тела – белтъчини и пр., след това въглеродороди, мазнини и др.), които са не само индиферентни помежду си в химически смисъл, т.е. не проявяват никакво изборително сродство помежду си, но и в повечето случаи не търпят съединение, така че всяко дадено съединение на тези вещества, бидейки подложено на действието на общите физични и химични закони, бързо се разлага – нещо, което се извършва и с умрелите организми. Оттук следва прекия извод, че ако тези чужди едно на друго тела в живата протоплазма се съединяват и при това със същата определеност и устойчивост, от които е обусловен животът, то необходимо е да се допусне във всеки жив организъм действието на особена сила, която преодолява химическата индиферентност и механическата рутина на влизащите в неговия състав вещества и образува от тях едно органично същество, едно живо тяло. Тъкмо тази органична сила, която не произтича от механични и химични свойства на материята, но действа чрез тях, нееднородна с веществените стихии, макар и да е свързана с тях, се нарича според свойството на неговата поява душа жи-

веща“ (Соловьев, 2012: 52). Тук усещаме дълбоката убеденост на Соловьев, че душата е не само необходима за зараждането на органическия свят, но и за неговото постепенно развитие и усъвършенстване – такова, каквото го намираме и в най-висшия израз, в най-сложната форма на живота – човека!

От друга страна, философията на идеализма също изпада в заблуждение, открито защитавайки своята позиция относно тъждеството между душата и всекидневното съзнание. Учените се отнасят към този проблем, като обявяват душата за „вещ в себе си“ (Ding an sich), докато съзнанието, зависейки напълно от телесната организация, се отнася към света на явленията и между едното и другото (субстанционалната душа и феноменалното съзнание) няма никаква вътрешна връзка. Соловьев умело опонира на тези твърдения, казвайки, че нашият Аз, нашата вътрешна същност, която живее вътре в нас и мисли, преди да стане явление на съзнанието, е била субект на съзнанието, т.е. душата не само се проявява, но е и негова основа, първоначалност. Душата постоянно се движи – от позицията на субект на съзнанието до проявление на съзнанието. Дейността на душата обуславя живота, тъй като не живее самото тяло, а образуващата го душа живее в него и посредством него. Така още по-малко това тяло може да съзнава и да мисли. Съзнанието е всъщност продукт, проява на душата.

Тук възниква и въпросът за смисъла и целта на съществуването. Каква е целта и задачата на душата, живееща в организмите и посредством тях проявявайки се на физическия свят? Човекът, като най-висше създание и разцвет на целия органически свят, не трябва и не може да пропадне гръмко и безславно. Човек изгуби ли смисъла на своето съществуване, губи и живота и тогава не би ни трябвала никаква философия, а най-обикновен витализъм, който да ни обясни фактите от живота. Философията на живота, можем да кажем, се появява на философския и научен хоризонт като едно необходимо историческо и логическо следствие от борбата и противопоставянето на материализма и идеализма. Всъщност философията на живота се изразява най-пълно в самото противостоене човек – свят, което ни дава възможност да определим това направление за универсално, всеобхватно и изключително ценно в историко-практико-философски план. Философията на живота не е измислена от никой философ или мъдрец, тя е вечен стремеж към безусловното начало, коренна потребност на човешкия дух и негова изконна същност! Преплитането на метафизическата потребност и религиозното чувство в истинската философия изразява най-пълно удовлетворението на човешката душа. Помирението на вътрешната същност, на вътрешния човек и на човека, седящ отвън на физическия свят, представлява условието за истинското общочовешко щастие, за което Соловьев най-страстно ратува. Философията на живота не трябва да се разглежда като нещо отделно от материалистическата и идеалистическата философия! Но ние не можем да я отнасяме и изключително както към материята, тъй и към отвлечения човешки ум. Твърде относително е човеш-

кото мислене и „...няма никаква разумна причина за философа да изгражда висшата метафизика само върху измислиците на своя ум, както няма никаква разумна причина за естественика да изгражда върху свои измислици науката за външната природа“ (Соловьев, 2012: 58). Но окончателното решение на въпроси от областта на биологията, психологията, социалната наука пряко зависи от положителното решение на метафизичния въпрос. Затова ние не можем да изследваме природата на дейността на душата, когато самата душа си остава необяснена. И в този смисъл, въпросът за съществуването на човека пряко зависи от разбирането на същността на душата. Защото, както се изследват проявите на душата, така е необходимо и разбирането на безусловното ѝ съдържание и окончателна цел! Самостоятелността на човешката душа се изразява в това, че тя не се свежда нито до вещество, нито до повърхността на земното съзнание, което пък установява моментално неземната ѝ същност. Защото душата чрез своето постоянно действие служи на своето дълбоко безусловно съдържание, на своята същност и е висша изява на Божествено Откровение, което представлява религиозният опит на човечеството и което пренася философията от областта на човешките измислици в областта на Божествената Истина.

3. Нравствената философия на Владимир Соловьев

Вярата на руския философ в доброто, красотата и истината е основен принцип на цялата му философия и определя най-висшите измерения на моралното, които са без аналог в европейската логосна философска история. Съзнанието на мислители като Соловьев е било отвъд всякакви обикновени стремежи и интереси, свързани с политически или държавни цели. Националният егоизъм е бил презиран от него и говорейки за обединение, той е имал предвид общочовешкото единение, вътрешната нагласа на човешкия род и на всеки отделен човек за работа и труд в името на християнската идея, на истинското вселенско християнство. „Соловьев има най-издигнатото понятие за Христос – пише Рудолф Щайнер – и нито една друга философия не е така силно проникната от понятието за Христос!“ (Щайнер, 16.06.1910: 133). Христос е възплътеният посредник, носителят на универсално-индивидуалното начало, който показва нравствената същност на живота и пътя към най-висшето благо. Христос е основно средоточие във философията на Соловьев, едно средище на историята, което отбелязва прехода от природния към духовния процес на усъвършенстване, един край на слизането (инволюцията) на човешкото същество и едно начало на възлизането му (еволюцията на съзнанието) (Минева, 2015). Соловьев пише: „Божие възплътяване не е нещо чудно в собствения смисъл, т.е. не е нещо чуждо на общия порядък на битието, а напротив, същностно е свързано с цялата история на света и човечеството, то е нещо подготвяно и логически следващо от тази история“ (Соловьев, 2009).

Соловьев дълбоко осъзнава мъдростта, че само посредством упорито развитие на човешкия дух може да се познае и обича истински духът, който създава и управлява живота. Той издига философията от интелектуалното ниво на познание на битието до едно духовно познание, което обхваща цялостната природа на човешкото същество, а именно триединството на мисъл, чувство и воля. В пътищата между отвлечената философия – идеализма, и отвлеченото естествознание – материализма, човешкият дух няма място. Руският философ, както споменахме вече, открива това място на човешкия дух, на творческото естество у човека в самия живот. Соловьев пише: „Човешкото съзнание е само състояние на материята, възвещава материализмът, а материята е само състояние на нашето съзнание, пояснява емпиричната философия. Светът е механизъм; но строежът на този механизъм е дело на нашия мозък, а самият мозък е само най-мъничко и най-нищожно колело в този механизъм. Това е същественото противоречие в съвременния светоглед“ (Соловьев, 2012: 44 – 45). Соловьев намира смисъла на света единствено и само в съотношението (необходимо и иманентно) между двата термина на действителното познание – човека като познаващ и природата като познаваема. Животът и философията при руския мислител се сливат в едно единно цяло. Към всичко, което е пишел, той същевременно се приобщава, начинът му на живот е съответствал на неговите мисли, действия, произведения, чувства и пр. Особено важна за него е Истината, но не само истината като отстоявана лична позиция, а като принцип на съществуващото, като на принцип на самото битие – принцип на Истината, който всъщност е Бог.

Руският религиозен философ пресъздава един своеобразен синтез между рационалното мислене и емпиричното познание за природните неща в своята свободна теософия. Сливането на теология, която той подразбира като мистично знание за Божествените неща, рационална философия и положителна наука дава системата на неговата нравствена философия, която е не само поучителна и свързвана обикновено с практическата дейност, с морала, но тя е в дълбоки отношения с Абсолютното, с това, в което се състои метафизичното! Отвлеченият морализъм е несъстоятелен и етиката пряко зависи от метафизиката. Абсолютното, казва Соловьев, е само по себе си и се разкрива в метафизиката на положителното всеединство като съвършено единство на Дух, Ум и Душа. В своята същност или идея то се полага като благо, истина и красота чрез битийните си модуси – воля, представа и усет. Безусловно, биващото е триединен субект, който утвърждава себе си в своето идеално битие като благо, което рефлектира като абсолютна истина и го възприема като абсолютна красота. Целеполагайки благо, Абсолютното се утвърждава преди всичко като нравствена воля, която е неделима от истината и красотата. В това съвършено единство е същността му на безусловно биващо. Целеполагащата благо нравствена воля на безусловното първоначало е метафизично зададеният праобраз на действителния и най-висш

смисъл на човешкия живот, макар че за човек постигането на истината според философа не е достатъчно, той иска да пребивава в нея. Органична или вътрешно-свързваща логика, която чрез метафизиката на положителното всеединство разкрива истинната същност на безусловно биващото като вътрешна, равноценна свързаност на теоретико-познавателния проблем за истината с творческо-естетическия проблем за красотата и нравствено-практическият проблем за благо – триединството на мисъл, чувство и воля (вж. Минева, 2015). Според Соловьев висшият смисъл на живота е зададен, а не даден, защото най-важната цел е духовното усъвършенстване на човек. Стремешът за развитие е сравнен с аналогичния процес в природата – от „царството на минералите“ до „света на човека“. Човекът е етап от творческата еволюция, но той е и върхна точка в процеса на развитие, като у него са заложени битийните модуси на Абсолютното – разум, воля и усет!

Соловьев схваща човека като религиозно същество, което съдържа Божественото начало у себе си. Човек е не само член на естественото състояние на явленията, които се разполагат във формите на пространството, времето и механичната причинност, но той е член на абсолютното, или на Божественото състояние. И неговата основна задача е не само пребиваването в абсолютното състояние, но чрез своята дейност да осъществява това абсолютно състояние в естественото състояние, което значи да прояви безграничното в граничното. Основните въпроси за религиозното начало, за неговата истинност са: за битието на Бога, за безсмъртието и свободата на човека. Обратно на Кант, за когото нравственото начало се свежда единствено до субективното съзнание за дълг и то е безусловно задължително, за да се изведе Божието битие, безсмъртието и свободата, то при Соловьев се наблюдава едно обективно схващане на нравственото начало като изразяващо се в определен обществен идеал – тази свободна теокрация, за която той говори, е невъзможна и няма положителен смисъл, ако Божието битие, безсмъртието и свободата нямат действителност. Така например в „Критика на практическия разум“ Кант посочва: „Те всички (трите постулата) излизат от основното положение на моралността, която не е постулат, а е закон, чрез който разумът определя непосредствено волята, която воля тъкмо поради това, че е определена така като чиста воля, изисква тези необходими условия за спазването на своето предписание. Тези постулати не са теоретически догми, а предпоставки от необходимо практическо значение, следователно те наистина не разширяват спекулативното познание, но дават на идеите на спекулативния разум изобщо (чрез отношението си към практическото) обективна реалност и им дават правото на понятие...“ (Кант, 1974: 184). За руския философ по-важното при тези въпроси е тяхната същинска теоретическа достоверност, а не нравственото им значение и практическата им привлекателност. Това е диаметралната противоположност между Кант и

Соловьев. Отвлеченият морализъм е този, който не признава необходимостта от връзка между етиката и метафизиката, придавайки на нравствената област безусловно значение. Соловьев посочва: „Този възглед, който може да се нарече отвлечен морализъм, се основава на факта съвест и твърди, че при каквито и да било метафизически убеждения или при пълната липса на такива човек може да постъпва нравствено, тъй като притежава напълно достатъчна норма и ръководство за своето вътрешно нравствено значение, или за съвестта, и достатъчен мотив за нравствените си чувства на симпатия и справедливост“. Относно съвестта, той изтъква: „Въпросът, е че съвестта, както вече някой беше отбелязал, е напълно подобна на демона, чиито внушения е следвал Сократ. Както демонът, така и съвестта казват какво не трябва да правим, но не сочат какво трябва да правим, не предлагат никаква положителна цел на нашата дейност“ (Соловьев, 2006: 594). Това е една отрицателна нравственост, на която Соловьев упорито се противопоставя, изказвайки необходимостта от насока за положителната цел на дейността. Осъществяването на тази цел философът свързва не с нейната привлекателност и достойнство, а с обективните закони на същинното, които не са предмет на етиката и практическата философия, а се отнасят към областта на метафизиката и чистото знание. В тази област Соловьев иска да реши въпроса за действителното битие на абсолютното състояние, за битието на Бога, на което единствено се основава действителната сила на нравственото начало. И въпреки че по-късно Соловьев отделя етиката от метафизиката и положителната религия (в „Оправдание на доброто“), то това разделение се състои в неговия основен принцип на положителното всеединство, според който действителната самостоятелност, истинната свобода има за предпоставка вътрешната хармонична връзка с всички елементи и страни на цялото. Философията на Соловьев, като такова цяло, предпоставя самостоятелност на нейните елементи, но и изисква и предполага вътрешна връзка между тях. Значи етика, метафизика и религия се намират в органична връзка, като всяка една от трите области е абсолютно самостоятелна от другите. Това е връзката на вярата, знанието и опита, на теоретическата и практическата философия, на причината и следствието. Това е философията на положителното всеединство, като този принцип е основен не само във системата на Соловьев, но и във философската класика изобщо (вж. Минева, 2015)!

4. Осъществяване на нравственото действие в действителността

Соловьев говори за умопостижаем и емпиричен характер у човека. Повлиян от Шопенхауер, той посочва, че човекът и всичко друго са явления и едновременно същинно в себе си. Това означава, че човешкото съществуване би следвало да се определя от двояк род закони и това, че законът за причинността подчинява явленията, не значи, че същевременно изпълнява същото действие по отношение на човека като същинно в себе си. Тъй както при Шопенхауер

„волюта в себе си“ не се подчинява на закона за достатъчното основание – за разлика от своята проява, тъй и при Соловьев същинното в себе си у човека и проявата, отнасяща се до явлението (феномена) и имаща емпиричен характер, не се подчиняват на един и същи род закони. Умопостигаемият и емпиричният характер на субекта при Соловьев се отнасят тъй както „волюта в себе си“ към своите прояви, или т.нар. обективизирана воля при Шопенхауер. Разликата между тези два характера показва, че всеки човек, като същество в себе си, сам начинава своите действия по отношение на външните сетивни подбуди, защото те са недостатъчни сами по себе си, за да предизвикат или провокират някакво човешко действие. Тези външни подбуди и тяхната сила спрямо човека се определят от емпиричния характер на действащото същество. Но емпиричният характер у човека е нещо дадено, а не зададено, т.е. пряко зависи от умопостигаемия характер, който пък е напълно свободен както от външните емпирични условия, така и от вътрешните, които са просто негово собствено създание. Но Соловьев философства още по-надълбоко! Това, че умопостигаемият характер не се влияе от външни и вътрешни емпирични условия, съвсем не означава, че той не се определя от нещо друго, независимо от тези условия. Руският мислител не си „изтупва ръцете“, спирайки дотук. Той продължава да философства на най-високо метафизично ниво, обръщайки внимание на това, че като същество само в себе си, човек (като умопостигаемо същество) принадлежи на друг свят, различен от света на природата – един умопостигаем свят. И като феномен, или явление, той е подчинен на законите на природата, но като умопостигаемо същество той е подчинен на друг закон – на умопостигаемия свят. Но Соловьев не може и не иска да приеме свободата в относителен смисъл, тъй както правят това Кант и Шопенхауер, та дори и Шелинг. Той иска да разреши, както го нарича, фаталния въпрос: „От какво се определя самият умопостигаем характер на всяко същество, защо определено същество може да действа съобразно трансценденталния си характер единствено така, а не иначе?“ (Соловьев, 2006). В отговора на този въпрос се състои и окончателното решение на въпроса за свободата на волята, който Кант и неговата рационална етика не разрешават. Соловьев търси този отговор „...не в емпиричната действителност и не във формалните определения на априорното мислене, а в оня умопостигаем свят, на който човек принадлежи с вътрешното си същество поради своя умопостигаем характер и чието съществуване по необходимост се признава както от емпиричната, така и от рационалистическата философия“ (Соловьев, 2006: 509). И тъй като човек не определя своите действия с безусловна необходимост от никакви сетивни причини, възниква въпросът дали действията му не са определени от други, трансцендентални причини, такива от умопостигаемия свят? Великият руски философ не излиза от областта на етиката, за да намери своя отговор. Нравствената дейност притежава една вътрешна всеобщност и необходимост, т.е.

една възможност принципът на тази дейност да придобие статут на всеобщ закон. Друга важна особеност и неин предмет са другите същества като „цели сами по себе си“, а не само действащото. Тази нравствена дейност придобива своята форма в умопостигаемия свят за разлика от безнравствената дейност, която получава своята форма, предмет и цел в света на случайните, емпирични явления. Соловьев нарича „нормална“ тази дейност, която има всеобщност и необходимост както относно предмета си, така и върху целите си, и „ненормална“ – тази безнравствена дейност, която по самата си същност няма никаква безусловна норма и отнасяща се към частното и единичното. Така Соловьев стига до извода, че след като същинският характер на нравствената дейност я свързва с умопостигаемия свят, точно по същия начин тя е свързана и по основанията си у човека като действащо същество. Умопостигаемото действие у човека Соловьев сравнява с нравственото действие, което всъщност е осъществяването на умопостигаемите предмети, цели и идеи. Способността и възможността да се действа по идеи, а не по емпирични (сетивни) подбуди, това е свободата за човека. Но „...за да може човек да постъпва нравствено, не е нужно да бъде свободен, в смисъл да не бъде определян от никакви мотиви; достатъчна е свободата му в смисъла, че той може да се определя от идеални мотиви. Свободата на човек в последния смисъл е вътрешно субективно условие на нравствената дейност“ (Соловьев, 2006: 511).

Етиката според Соловьев трябва да се отнася еднакво както към вътрешните субективни основания на действащия, така и към осъществяването в предмета на действието. Значи нравствената воля и дейността, освен че съдържат цялата си ценност и оправдание във вътрешните основания, те все пак изискват възможност да бъдат осъществени във външната дейност („Нравствената воля изисква нравствено действие, а нравственото действие се стреми да се осъществи в действителността“). Ако нямаше възможност за осъществяване в действителността, то тогава и нравствената воля би била невъзможна. Така обективното осъществяване на нравствената воля е ключов момент във философията на Соловьев. Действителното осъществяване на нравствените цели е този преход, който прави философът от субективна към обективна етика.

5. Идеята за единението на човечеството

Общочовешката идея на Соловьев се изразява не просто в обединяването на всички народи в една вяра, но с помощта на истинското християнство да се обединят и примирят всички човешки дела в едно общо, световно дело. В своите „Три речи в памет на Достоевски“ Соловьев пише за своя приятел: „Бидейки религиозен човек, той беше заедно с това напълно свободен мислител и могъщ творец. Тези три страни, тези три висши изяви не се разграничаваха помежду си у него и не се изключваха взаимно, а участваха неразделно в цялата му дейност. В своите убеждения той никога не разделяше истината от доброто и кра-

сотата“ (Соловьев, 2012). Това е и триединството у Соловьев: истината – като стремеж и първооснова на разума, доброто – като стремеж и иманентност на волята, и красотата – като стремеж и същност на чувството. А върховната идея, едновременно най-голямото добро, най-високата истина и най-съвършената красота, е откритата се в „Христа безкрайност на човешката душа, способна да побере в себе си цялата безкрайност на божеството“ (Соловьев, 2012). Но това обединение не бива да става натрапвано, казва Соловьев. В човечното единение е важно не просто единството, но свободното съгласие за единство, вътрешното независимо убеждение в този идеал, пълната свобода в изразяването на индивидуалните мисъл, чувство и воля. Така нужното за истинското общо човечество е свободата. Свободата, като пряк израз на волята, т.е. тук нравствената воля е същностното и по-дълбокото, а свободата е придобитото, проявеността на волята. Гаранцията за свобода е безкрайността на човешката душа, непозволяваща човекът да се успокои и удовлетвори с нещо непълно и частично, а го заставя да се стреми към пълния общочовешки живот, към всеобщото и всемирно дело. А идеята и вярата в безкрайността на душата идват от християнството. Соловьев казва, че от всички религии само християнството поставя редом със съвършения Бог съвършения човек (тук говорим за истинското християнство, а не за изопаченото и изродено дори такова, което се проповядва и до днес). Безкрайната човешка душа е била осъществена в Христос, което означава, че искра от тази безкрайност и пълнота съществува във всяка човешка душа. Затова истинското християнство е религия на всички народи, то не дели, а обединява, то не разрушава, а съгражда, то не погубва, а твори. Така общественят идеал на Владимир Соловьев и неговото основание са нравственото възраждане и духовният подвиг не на отделната личност, а на цялото общество – нещо неясно, мътно или дори смешно в очите на обикновения човек от тълпата, който би извикал отново „Разпни го, разпни го!“, но именно този идеал е моторът за развитието на човечеството, в него е Истината и той ще победи света.

6. Заключение

Целеположената нравствена воля, като основен елемент от философската система на Владимир Соловьев, се явява висш израз на доброто, като естество и най-съкровена природа у човека. Неговата етика гравитира между философията на идеализма, като субективно отношение, и философията на материализма, като обективно осъществяване в действителността, като реален продукт на действащото същество. От по-дълбокия анализ на неговата философия обаче, докосвайки се до духа на неговата мисъл, ние неминуемо долавяме нотка на убеждението му, че доброто начало у човека далеч не е единственото. Соловьев се е занимавал с мистични учения, които са му дали възможността да допусне наличието на две сили в дълбокото естество на човека. Мистичните учения твърдят, че у всеки човек преобладава определен

метал – у едни в повече е медта, у втори преобладава среброто, у трети пък златото и т.н. И всеки елемент е свързан с известен род енергия, която е подчинена на специални закони и е свързана с определени същества в природата. Тези материи и енергии се разделят на две групи, които обуславят двете естества в човешката природа, а именно доброто и злото, т.е. едната група е свързана с възходящите сили в природата, а другата с низходящите. Чрез своята философия, издигната на едно духовно ниво отвъд материалното и идеалното, геният на руския философ се опитва да ни покаже възможността за избор – тази възможност, която ни е дадена от Бога. И давайки ни „само“ това, всъщност Бог ни дава всичко! Изборът между философията на материализма и идеализма е тази нравствена философия на Владимир Сергеевич Соловьев, която, като една истинска философия, не ни дава крайни резултати, тъй като тя винаги си остава в своя зародиш и там е величието ѝ. Тя ни предоставя възвишени идеали и самия избор между доброто и злото.

ЛИТЕРАТУРА

- Кант, И. (1974). *Критика на практическия разум*. София.
Минева, Е. (2015). *Историко-философска мозайка от XIX век*. София: „Проектория“.
Соловьев, Вл. (2012). *Идеята за свръхчовека*. Т. 3. София: „Захарий Стоянов“.
Соловьев, Вл. (2006). *Кризата на западната философия*. Т.1. София: „Захарий Стоянов“.
Щайнер, Р. Десета лекция, 16 юни 1910. Мисията на отделните народи и култури в миналото, настоящето и бъдещето – Соловьев, В: *Душите на народите* (Събрани съчинения, 121), Изд. „Даскалов“, с. 123 – 136. <http://anthroposophie.byu.edu/bulg/121.pdf>

REFERENCES

- Kant, I. (1974). *Kritika na prakticheskiya razum*. Sofiya.
Mineva, E. (2015). *Istoriko-filosofska mozayka ot XIX vek*. Sofiya: „Proektoria“.
Solovyov, Vl. (2012). *Ideyata za svrahchoveka*. T. 3. Sofiya: „Zahariy Stoyanov“.
Solovyov, Vl. (2006). *Krizata na zapadnata filosofiya*. T.1. Sofiya: „Zahariy Stoyanov“.
Shtayner, R. Deseta lektsiya, 16 yuni 1910. Misiyata na otdelnite narodi i kulturi v minaloto, nastoyasheteto i badeshteto – Solovyov. V: *Dushite na narodite* (Sabrani sachineniya, 121), Izd. „Daskalov“, s. 123 – 136. <http://anthroposophie.byu.edu/bulg/121.pdf>

BEYOND IDEA AND MATTER IN VLADIMIR SOLOVYOV'S MORAL PHILOSOPHY

Abstract. The research shows only the formation of these crucial thoughts, not the entire philosophy of Vladimir Solovyov. The fundamentals of this paper are the master and doctoral dissertations of the Russian philosopher and the development aims to present the possibilities and abilities of moral philosophy on the way to great ideas and the unity of mankind.

✉ **Mr. Ivo Minkov**
South-West University "Neofit Rilski"
66, Ivan Mihaylov Str.
2700 Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: ivo467@gmail.com